

Kunskapernas betydelse

Det är rent nonsens att kreativitet är svår att förena med disciplin och kunskap, skriver Lennart Sjöberg. Tvärtom är goda kunskaper förutsättningen för kreativitet.

Förmågan att tillägna sig och utnyttja kunskaper blir alltmera betydelsefull. Det räcker inte med den samarbetsträning och värdeindoktrinering som eleverna bjuds i dagens svenska skola.

Utbildningspolitiken måste läggas om, men en förändring kommer att bli mycket svår att genomföra. I andra länder har människors sunda förnuft kanaliserats i politiskt handlande. Det kan säkert lyckas i Sverige också.

Lennart Sjöberg är professor i psykologi.

Svensk utbildningspolitik bygger till stor del på tämligen föråldrade pedagogiska doktriner av Dewey och andra, doktriner som betonar den konkreta erfarenhetens roll. De mest absurda utslagen av denna politik har nu lyckligtvis tonats ner men doktrinen är för den sakens skull ingalunda övergiven. Tvärtom, den lever ett vitalt liv och tycks närmast vara en sorts reflexmässigt axiom hos våra socialistiska utbildningsadministratörer.

Vad det handlar om är förakt för kunskaper. Det verkar som om man associerar kunskaper, särskilt då kunskaper om vår svenska kultur och landets historia, med ett samhälle och en tid vars värderingar man avskyr. I stället för kunskaper poängteras det "praktiska". Undervisning i svenska prioriterar handledning i hur man fyller i blanketter framför läsning av den klassiska svenska litteraturen. I stället för att ge eleverna en möjlighet att ta del av vårt kulturarv slösar man bort tiden på dylika banaliteter. Genom historieämnets utarmning har man effektivt klippt av banden med det förflutna och försvagat den nationella identiteten. Ett folk utan förflutet har heller ingen framtid, kanske är det just det som är meningen.

Den behavioristiska inlärningspsykologin

Den traditionella behavioristiska inlärningspsykologin, som byggde på Pavlovs och Skinners grundsyn, hade nog en del av ansvaret för kunskapsföraktet inom skolan. Dessa forskare såg människan som en sorts tämligen enkel "maskin" som styrdes av påverkningar från omgivningen ("stimuli") som gav upphov till vis-

sa beteenden ("responser"). Inläring var helt enkelt en "mekanism" som fungerade så att responser som ledde till positiva konsekvenser behölls och "förstärktes" medan andra responser "utsläcktes". Strävan efter långt gående förenkling och konkretisering medförde att man studerade enklare varelser än människor, av någon – troligen ekonomisk – anledning oftast råttor. Råttors erfarenheter kan kontrolleras strikt experimentellt och de stör inte experimenten med eget tänkande (trodde man).

Även industrialismen före datorernas intåg såg arbetarna som en sorts maskiner, vars perceptuella och motoriska förmåga skulle exploateras men vars kunskaper och tänkande knappast hade någon betydelse.

Allt detta har i grunden förändrats. Ytterst få, om ens några psykologer omfattar den traditionella behavioristiska synen på människan. Det är alltför uppenbart att människor är ständigt verksamma tänkare och att deras kunskaper och världsuppfattning måste tas med i varje analys av deras handlande. En omfattande experimentell forskning har visat att det är kunskaper och inte "responser" som lärs in när människor tillgodogör sig en kultur.

För kreativitet krävs kunskap

Det hävdas ibland att kreativitet skulle vara svår att förena med disciplin och kunskap. Det är rent nonsens. I undantagsfall kan den okunnige ge ett intressant bidrag men det har alltid varit osannolikt och blir alltmera så. Problem löser sig inte av sig själva, vilket många, som skjuter upp sitt arbete när de möter svårigheter,

tycks tro. Problem löser man genom att skaffa sig adekvata kunskaper och genom att arbeta med dem, "genom att ständigt tänka på dem", som Isaac Newton lär ha sagt. Ju större kunskaper man har desto större är chansen till fruktbara korsassociationer mellan olika områden. Kreativitet är dessutom ofta förmågan att upptäcka ett problem där ingen annan sett ett, och lösningen kan vara lätt att komma på

Svenskundervisningen prioriterar blankettifyllande framför läsning av den klassiska svenska litteraturen.

när man väl formulerat problemet. Hur skulle man kunna upptäcka ett problem om man inte har kunskap?

Datorerna och robotarna tar över allt flera av de enklare jobben, och steg för steg inte bara de enklare. Människors förmåga att tillägna sig och utnyttja kunskaper blir därför alltmera betydelsefull. Ett relaterat skäl är att vi får allt mera komplicerade system och handskas med allt större krafter som kan leda till katastrofala olyckshändelser om de hanteras fel. Personalens kunskaper behövs för att de skall kunna hantera oförutsedda katastroflägen, och sådana dyker alltid upp förr eller senare.

För lågt ställda krav

Skolan ställs i en ganska besvärlig situation genom denna utveckling. Den svenska skolan har sedan decennier inriktats på att ställa små krav, att inte uppmuntra enskilda elevers initiativ och att i stället i första hand intressera sig för sociala processer ("samarbete") och värdemässig in-

doktrinering. Resultatet blir minskad arbetsmotivation.

Den offentliga sektorn utmärks ganska generellt av sjunkande produktivitet. Det kostar snart mera att låna ut en bok från ett offentligt bibliotek än att köpa den i en bokhandel, för att ta ett slående exempel. Eller försök ringa en statlig myndighet en fredagseftermiddag. Folk verkar ta det *mycket* lugnt på en del arbetsplatser inom

Problem löser man genom att skaffa sig adekvata kunskaper och genom att arbeta med dem.

den offentliga sektorn och varför inte? Det är inte hårt arbete som belönas (bruttolöner spelar dessutom så ytterst liten roll). Socialdemokraternas utnämningsspolitik när det gäller de högsta och mest eftertraktade tjänsterna följer tydligt politiska sympatier och inte meriter.

Allt detta är resultatet av en utveckling som tog fart på allvar omkring 1970. Då såg man ännu ej ekonomiska problem som en realitet och man trodde att det skulle gå att avskaffa de traditionella incitamenten för arbete utan negativa konsekvenser. I dag har vi facit. Sveriges ekonomiska utveckling har sedan 70-talets början varit svag och detta i kombination med världens tyngsta beskattning gör att lönerna efter skatt i dag tillhör de lägsta i Västeuropa — och detta i ett land vars befolkning länge trott sig vara rikast i världen. (Många tror det än). Inom vänstern gör man sitt bästa för att odla myten att löntagarnas trängda läge beror på "finansvalparna", men frustrationen kommer naturligtvis bara att öka allt eftersom det visar sig att man inte kan kom-

ma tillrätta med problemen utan att kraftigt sänka marginalskatterna och banta den uppsvällda offentliga sektorn.

Nödvändig men svår genomförbar förändring

Många har observerat att vi är beroende av att kunna utveckla en kunskapsintensiv exportindustri då våra råvaror inte längre kan prismässigt konkurrera med tidigare u-länder som Brasilien. Frågan är då om det räcker med samarbetsträning och värdemässig indoktrinering för att hänga med i utvecklingen eller om skolan måste lägga om kursen. Och hur skall det i så fall gå till med den överbyggnad av socialister som befolkar SÖ och lokala skolförvaltningar? En borgerlig utbildningsminister skulle idag möta ett massivt motstånd från dessa grupper som skulle ha stora möjligheter att bromsa alla förändringsförsök. Dessutom är det inte ens säkert att borgerliga politiker verkligen skulle kunna enas om att i Sverige återinföra en normal skola inriktad på att ställa adekvata krav och på belöning av hårt arbete. De borgerliga regeringarna 1976–82 skilde sig inte nämnvärt från socialisterna i sin utbildningspolitik.

Det är alltså lätt att se vad som är felet med svensk utbildningspolitik och det är lätt att inse att en kursomläggning är livsviktig för landet. Men det är mycket svårt att se hur en förändring skulle kunna genomföras. Utbildningsfrågor spelar föga roll i valrörelserna, trots att de flesta föräldrar är ytterst missnöjda med skolan. (Enligt opinionsundersökningar är skolan den del av den offentliga sektorn som man är mest missnöjd med). Det verkar som om människor fortsätter att visa en

traditionell undergivenhet inför myndigheterna i form av lärare, rektorer och skoldirektörer, alla underligheter inom skolväsendet till trots. Möjligen finns det en tendens att man söker sig till privata alternativ men detta är en utväg som är dyr för den enskilde och som de socialistiska makthavarna dessutom gör allt för att sätta stopp för.

Eftersom de stora massmedia i Sverige domineras av vänstern kommer givetvis alla försök att hävda kunskapens roll i skolan att mötas av massiva motkampanjer, förlöjligande och misstänkliggörande. Is i magen är nog det enda riktigt bra receptet man kan skriva ut till borgerliga skolpolitiker. Massmedia behärskas av en

liten extrem sekt vars världsuppfattning och värderingar ligger mycket långt från allmänhetens, som *vill* ha betyg och god kvalitet på skolan och som *inte* vill ha flum, okunniga lärare och smågullig då-

Den svenska skolan har sedan decennier inriktats på att ställa små krav.

sighet. Det har gått i andra länder att kanalisera människors sunda förnuft till politiskt handlande och därigenom bryta en utveckling mot socialistisk ossifiering. Det kan säkert lyckas i Sverige också.

Tycker Du att Svensk Tidskrift behövs?

Vi söker kontakt med Dig som vill arbeta för SVENSK TIDSKRIFT som prenumerationsvärvare – en lönsam och viktig deltidssuppgift. Tag kontakt med oss per telefon 08/667 59 55 eller skriv en rad.